

Datum
2002-10-29

Dnr
04-2002/1343

Ert datum
2002-03-25

Ert dnr
UD2002/473/GU

Verkskansliet
Christer Bogefeldt
kultursekreterare

Regeringskansliet
Utrikesdepartementet
103 39 Stockholm

Yttrande över betänkandet (SOU 2001:96) En rättvisare värld utan fattigdom samt departementspromemorian (Ds 2002:36) Afrika i förändring

Inledning

Kommittén om Sveriges politik för global utveckling (Globkom) har haft i uppdrag att utreda hur Sveriges politik för globalt ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling (PGU) bör vidareutvecklas och, utifrån det övergripande målet om fattigdomsbekämpning, lämna ett samlat förslag till hur Sveriges politik bör utformas. En central del av uppdraget har varit en utveckling av biståndets roll och effektivitet som ett uttryck för Sveriges internationella solidaritet.

Riksarkivet har anmodats att lämna synpunkter på Globkoms betänkande, till vilket i remissförfarandet har lagts departementspromemorian Afrika i förändring. Denna promemoria *kan* ses som en geografiskt avgränsad exemplifiering av de generella resonemang som Globkom redovisar och kommer inte att specifikt kommenteras i Riksarkivets remissvar.

Riksarkivet uppmärksammar i remissvaret värderingar och förslag som från arkivspecifika utgångspunkter är relevanta när det gäller en svensk politik för global utveckling. Därför lyfter vi inledningsvis fram några genomgående temata i betänkandet som kan tjäna som grund för en uppfattning om arkivens betydelse i sammanhanget, nämligen breddningen av politikområdet, demokrati- och kulturaspekterna, svenska profilfrågor samt i mer operationell mening koordinering av den svenska politiken. Remissvaret är i delar referat av Globkoms uppfattningar, då utredningen på ett övertygande sätt levererar argument för betydelsen av de uppgifter och värden Riksarkivet har att värna, nämligen att vara en samhällets basfunktion för demokratisk insyn och historisk insikt.

Därefter redovisar vi kortfattat Riksarkivets internationella engagemang och avslutar med att dra de slutsatser som för Riksarkivet är uppenbara när det gäller arkivens plats och funktion i en svensk politik för global utveckling.

Globkoms synpunkter och förslag

Breddning av politikområdet

Globkom konstaterar att traditionellt bistånd inte ensamt kan vara vårt sätt att bidra till att bekämpa världens fattigdom. En hållbar utveckling för framtidens behov kräver en integrering av tre olika aspekter i arbetet, en ekonomisk, en miljömässig och en social. Den sociala aspekten innebär att ett hållbart system måste åstadkomma en rättvis fördelning, tillräcklig tillgång på social service inklusive hälsovård, utbildning och jämställdhet samt en god samhällsstyrning baserad på demokratiska principer och processer.

Kunskapen och medvetenheten har stärkts om att andra politikområden än biståndet kan ha stor effekt på utvecklingen i utvecklingsländer och på fattiga människors levnadsvillkor. I takt med globaliseringen framstår därför vikten av att agera inom en rad olika politikområden som alltmer central. Detta leder till slutsatsen att de internationella utvecklingsmålen skall gälla samtliga berörda politikområden.

Demokratiaspekten

När Globkom utgår från det faktum att fattigdomen är flerdimensionell och därför kräver insatser på många områden, lyfter man genomgående fram de som syftar till en demokratisk samhällsutveckling och främjande av mänskliga rättigheter. De internationella konventionerna om mänskliga rättigheter sätter den enskilda människan i fokus och utgör en gemensam global värdegrund som dessutom är juridiskt bindande. Att dessa principer erkänns framstår enligt Globkom som ett centralt kriterium vid valet av mottagarland för svensk GPU.

En demokratisk samhällsutveckling är en förutsättning för hållbar fattigdomsbekämpning och demokratisering är därför ett viktigt redskap för att bekämpa fattigdom. En utvecklad demokrati kräver institutioner i form av offentlig förvaltning, som följer rättsstatens principer och som garanterar att makten utövas under lagarna. Svag institutionell kapacitet är ett stort hinder för utveckling. Det är främst de fattigaste länderna som kommer i kläm när det institutionella ramverket inte fungerar. Den institutionella kapaciteten omfattar såväl kunskapen inom olika områden som de faktiska institutionerna, ministerier, myndigheter etc. liksom tillhörande regelverk och dessas tillämpning. Institutionernas uppgift är bl.a. att förmedla information, övervaka äganderätts- och kontraktsfrågor och det är enligt Globkom viktigt att fortsatt prioritet ges till bl.a. rekrytering av professionella administratörer och jurister liksom till utvecklandet av demokratisk, administrativ och politisk praxis.

Kulturaspekten

Globkom noterar att det senaste årtiondet har medfört en förändrad syn på kulturens roll i utvecklingen. Kulturen betraktas numera som det fundament som samhällets mål och utveckling vilar på. Vid UNESCOs konferens om kultur och utveckling i Stockholm 1998 - där Riksarkivet var medarrangör till seminariet "Archives for Culture and Democracy"- antogs en handlingsplan som bl.a. betonade de kulturella faktorernas betydelse i medlemsstaternas politik för utveckling. En historisk förankring genom ex. kulturbevarande insatser stärker individernas identitet och den demokratiska kulturen. Medlemsstaterna uppmanas också, under det allmänna målet att främja kulturell mångfald i och för informationssamhället, att fastställa handlingsplaner för bevarande och utveckling av arkiv,

museer, bibliotek bl.a. genom utnyttjande av ADB-teknik och skapa kanaler för att göra innehållet tillgängligt, inbegripet åtgärder för att dessa institutioner skall användas som centra för information, utbildning och livslångt lärande.

Svenska profilfrågor

Sverige bör i allt större utsträckning fokusera på tjänster och varor inom de områden där vi redan har s.k. komparativa fördelar, dvs. där svenskt kunnande är konkurrenskraftigt. Sveriges profilfrågor definieras också ibland som områden där den svenska resursbasen är påtaglig. Hit hör de områden där Sverige har kunskaper och produkter som väl lämpar sig i utvecklingsarbetet. Den svenska resursbasen kan beskrivas på många sätt, som varor, kunskap, idéer och metodik. Den kan utnyttjas i såväl bilateralt statligt samarbete som vid framtagandet av globala nyttigheter och i samarbetet genom enskilda organisationer.

Sverige måste ställa krav på insyn och öppenhet, vilket i sin tur ställer krav på hela det demokratiska systemet i mottagarlandet. Det svenska biståndet kan bidra till uppbyggnad av en effektiv förvaltning med demokratiska institutioner och stöd till olika former av kapacitetsuppbyggnad inom ex. rättsväsende, revision osv. Samarbetslandets företrädare måste få möjlighet att ta ansvar och samtidigt få stöd att utveckla verktyg för att lösa sina egna problem. Utan detta perspektiv har grundläggande demokratiska värderingar och demokratins processer svårt att slå rot.

Nationell koordinering av den svenska politiken

En naturlig slutsats av Globkoms resonemang är att en rad aktörer och kanaler bör användas för att genomföra svensk politik för global utveckling. Den nuvarande uppdelningen av flertalet multilaterala institutioner på enskilda sakfrågor förmår inte skapa de integrerade lösningar som krävs. Samordning mellan de olika fackorganens verksamhet behöver stärkas och flera organisationsövergripande arbetsgrupper för specifika frågekomplex bildas. Globkom konstaterar att det självständiga agerandet från myndigheter i internationella fora har vuxit sig starkare, vilket ökar krav på både vertikal och horisontell samordning. Kommittén föreslår därför att *en koordineringsfunktion* för PGU inrättas i regeringskansliet med mandat att främja samarbete över departementsgränserna.

Arkivens samhällsroll

Riksarkivets verksamhet har, som tidigare noterats, två fundament - den demokratiska insynen och den historiska insikten. Enligt den svenska arkivlagen är myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet. De skall bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättsskipningen och förvaltningen samt för forskningens behov.

Medborgarnas rätt att ha insyn i och kontrollera myndigheternas verksamhet via öppna arkiv har haft stor betydelse för den demokratiska utvecklingen i Sverige och offentlighetsprincipen och vad den för med sig är en viktig svensk profilfråga. Administrativa processer blir bättre kontrollerade och kan därmed styras mot högre grader av effektivitet. Både underlagen för och själva besluten hos myndigheterna blir spårbara och tillgängliga vilket garanterar bättre resursanvändning och minskar möjligheterna för godtycke och korruption.

IT-utvecklingen har medfört en högre grad av automation i det dagliga arbetet och därmed också en bättre service åt allmänheten genom snabbare och säkrare åtkomst. Detta är inte minst viktigt för att tankarna på den sk 24-timmarsmyndigheten skall kunna bli verklighet. Via Internet skall användarna av arkiven när som helst på dygnet kunna få information om verksamheten och hur man når fram till den. På så sätt kan arkiven i framtiden ytterligare stå som garant för rättssäkerheten och effektiviteten i förvaltning och folkstyre.

Riksarkivets engagemang i internationellt arbete

En betydande del av Riksarkivets internationella arbete bedrivs inom ramen för International Council on Archives (ICA). Två tjänstemän från RA ingår i ICA:s kommission för programplanering och RA är dessutom representerat i kommittéerna för informationsteknologi, förteckningsstandarder, arkivbyggnader, utåtriktat arbete och användarservice samt innehar ordförandeskapet i kommittén för legala frågor. Representanterna i kommittéerna för legala frågor resp informationsteknologi har dessutom för ICA:s räkning deltagit i Unesco-uppdrag angående autenticitet hos elektroniska handlingar resp. riktlinjer för digitalisering.

Genom det långvariga svenska engagemanget inom ICA har en rad kontakter etablerats mellan Riksarkivet och företrädare för arkivverksamheter i utvecklingsländer i både Afrika, Sydostasien och Latinamerika. RA har för SIDA:s räkning gjort rådgivande besök i bl.a. Sydafrika, Vietnam och Mozambique. För närvarande har Riksarkivet förfrågningar om medverkan i ett projekt med syfte att skapa ett nytt nationalarkiv i Mozambiques huvudstad Maputo samt ett projekt rörande uppbyggnad av ett arkiv kring OAU's Liberation Committee i Dar es Salaam i Tanzania kombinerat med ett Nyerere-museum där.

I Riksarkivet pågår vidare ett planeringsarbete för att åren 2003, 2004 och 2005 genomföra fyra veckorskurser för en global studentkrets, records managers eller arkivarier med minst fem års yrkeserfarenhet med goda kunskaper i engelska som blir undervisningsspråk. Kontrakt med SIDA skrivs nu i höst och första kursen i *Records Management in Service of Democracy* genomförs i augusti-september nästa år.

Slutsatser

Riksarkivets allmänna intryck av Globkom är att betänkandet är ett beundransvärt och i huvudsak lyckat försök att göra rättvisa åt den mångfacetterade och komplicerade verklighet som utgör en bakgrund för Sveriges ambitioner att bidra till en rättvisare värld utan fattigdom. Vi ställer oss i allt väsentligt bakom förslagen och noterar med tillfredsställelse framhävandet av de värderingar vi ovan refererat samt tillstyrker förslagen om breddning och koordinering av politiken och koncentrationen till svenska profilfrågor. Mot denna bakgrund ser Riksarkivet fram mot ett ökat ianspråkstagande av arkivverkets kompetens vid genomförande av en svensk politik för global utveckling.

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarie Erik Norberg. Vid ärendets slutliga handläggning har närvarit kultursekreterare Christer Bogefeldt (handläggare).

Erik Norberg

Christer Bogefeldt